

Sylwia KACZMAREK
Uniwersytet Łódzki

KULTURA GOSPODAROWANIA PRZESTRZENIĄ W MIEŚCIE

THE CULTURE OF URBAN SPACE MANAGEMENT

ABSTRACT: Currently in big cities throughout the world one can observe phenomena which change traditional form of the organisation of urban space. Individual needs of inhabitants and newcomers urge the processes of transformation which could be named fragmentation and specialization of the public space. This reflects social segregation and qualitative zoning of the urban space. The key questions which form the background of the study are as follows: What values define the urban today space? How should we design the space for the purpose of creation the harmonize city? Culture understand as knowledge and spiritual achievements of society and the system of its moral values being the pattern of people's behavior should create the background for the process of shaping and managing the urban space.

KEY WORDS: urban space, public space, culture of management

Wprowadzenie

Miasto jest środowiskiem życia człowieka, które zostało przez niego w całości ukształtowane. Potrzeby ludzi i ich zachowania w mieście odzwierciedla organizacja przestrzeni i rozmieszczenie obiektów. Analiza położenia terenów o różnym przeznaczeniu pozwala określić specyficzne cechy każdego miasta współcześnie, ale również pośrednio zidentyfikować etapy jego rozwoju. Materialna warstwa miasta, którą tworzą podziały funkcjonalne terenu i zagospodarowanie, dokumentuje relacje społeczne, wartości i priorytety charakteryzujące społeczność tu żyjącą. Miasto staje się więc swoistym palimpsestem – kolejne generacje dokonują na nim zapisu, tworząc strukturę materialną miasta właściwą dla czasu powstania, a jednocześnie odpowiadającą potrzebom i wymogom żyjących wówczas ludzi. Trwałość owej struktury zależy od wielu uwarunkowań, w tym szczególnie rolę mają tu do odegrania okoliczności i wydarzenia kontekstu historii społecznej, gospodarczej, a także politycznej (Kaczmarek 2002). Zróznicowane funkcjonalnie, materialnie, społecznie i przestrzennie miasto w historii istnienia tworzy więc dynamiczną, żyjącą strukturę, która zmienia się w czasie. Elementami tej struktury są tereny o odmiennym użytkowaniu, powstające dwójako:

w planowanym procesie desygnacji przeznaczenia oraz spontanicznie urządzane. Obie formy zagospodarowania nie zawsze znajdują pełną akceptację wśród użytkowników, co skutkuje zmianami, modyfikacjami i uzupełnieniami.

Zmienność przestrzeni miejskiej

Użytkownicy przestrzeni miejskiej dostosowują ją do swoich potrzeb i wymagań, a zatem miasto nieustannie się zmienia. Odzwierciedleniem owej zmienności w czasie jest dyslokacja funkcji oraz zróżnicowanie hierarchiczne fragmentów miasta. Miasto podlega ciągłym przekształceniom w warstwie materialnej, strukturalnej i społecznej, a znaczenie poszczególnych miejsc w hierarchii jego przestrzeni również ulega zmianom. Obszary w pewnym czasie ważne podlegają degradacji w innej epoce, miejsca szlachetne i dostatnie zmieniają się w biedne i nędzne. Degradacja przestrzeni wywołuje następnie konieczność podjęcia działań, które mają na celu podniesienie jej wartości, uszlachetnienie. Procesy przekształcające zdegradowaną przestrzeń miejską mają różny przebieg i zakres – w zależności od stopnia zniszczenia oraz rodzaju poprzednio występującego użytkownika przestrzeni mogą przyjmować formę rewitalizacji lub gentryfikacji, każdorazowo ich efektem jest wytworzenie nowej przestrzeni wymiany. Przekształcenia organizacji przestrzeni w sferze materialno-funkcjonalnej oraz w sferze społecznej znajdują się w kręgu zainteresowań badawczych geografii miast od długiego czasu i posiadają bogatą literaturę polską oraz zagraniczną (Franck, Stevens 2007, Hall 2001, Carter 1995, *Place...* 1993, Hartshorn, 1991, Ley 1996, Short 1996, Kotus 2005, Liszewski 1997, Maik 1992, Parysek 2005, Węclawowicz 2003, Słodczyk 2001, Sagan 2000).

Kształtowanie przestrzeni w mieście – czyli gospodarowanie nią – wymaga uwzględnienia nie tylko kontekstu materialno-funkcjonalnego, który polega na zaprojektowaniu racjonalnych funkcji odpowiednich do miejsca lokalizacji. Racjonalność oferty organizacji przestrzeni wymaga odpowiedzi na kilka podstawowych pytań:

- Kto będzie użytkownikiem obszaru?
- Jaka będzie dostępność proponowanej oferty?
- Jakie są ograniczenia w korzystaniu z oferty?
- Kto decyduje o istnieniu tych ograniczeń?

Istotą miejskości jest *p r z e s t r z e ń w y m i a n y*, która umożliwia kontakty społeczne, daje użytkownikom możliwości wyboru w zależności od ich potrzeb i preferencji przy poszanowaniu potrzeb i preferencji innych. Przestrzeń miejska jest bowiem przestrzenią publiczną, toteż powinna być dostępna dla każdego bez ograniczeń. Sposób organizacji zagospodarowania przestrzeni publicznej (układ urbanistyczny, architektura, komunikacja) oraz jej osiągalność (brak ograniczeń formalnych i nieformalnych) powinny odzwierciedlać wspólnotę równych w prawach użytkowników. Czy postulowane tutaj formy postępowania znajdują odzwierciedlenie w rzeczywistym działaniu w procesie kształtowania miasta i zarządzania nim, czyli w polityce miejskiej? Jakie warunki i jakie

wymagania powinny zostać spełnione, aby można było mówić o kulturze gospodarowania przestrzenią w aspekcie przestrzeni publicznej?

Aksjologiczne aspekty zarządzania w mieście

Kultura – pojmowana jako dorobek duchowy społeczeństwa oraz jako jego wiedza i system wartości, które są podstawą wzorów zachowań – w odniesieniu do miasta może być postrzegana i identyfikowana za pomocą warstwy materialnej i symbolicznej. Jest ona różna w poszczególnych okresach, podlega przekształceniom naturalnie wynikającym z rozwoju cywilizacji, a także uwzględnia zmiany w rodzajach potrzeb, zachowaniach i postawach człowieka. Analiza tych zmian pozwala zidentyfikować kulturę organizacji przestrzeni, czyli zapis dziejów społeczeństwa w poszczególnych fazach w wymiarze przestrzennym, materialnym oraz ideowo-symbolicznym jako następujące po sobie sekwencje rozwoju. Relacja: przestrzeń miasta versus użytkownicy pozwala określić hierarchię wartości, które kształtują zagospodarowanie. Możemy identyfikować tę relację w ujęciu retrospektywnym jako zapis dziejów społeczeństw w wyodrębnionych okresach, czytelny w wymiarze przestrzennym, materialnym oraz ideowo-symbolicznym. Możemy zarazem rozważać ją w ujęciu prospektywnym określając zasady kształtowania oraz sposoby zarządzania, których celem nadrzędnym jest traktowanie przestrzeni jako dobra wspólnie użytkowanego. Przestrzeń miejska bowiem jest dobrem i zasobem strategicznym dla społeczności lokalnych, które jest użytkowane i wykorzystywane również przez przybyszów. Procesy przekształceń, którym podlega przestrzeń miasta, a zwłaszcza jej organizacja i struktura, zawsze odzwierciedlają zmiany cywilizacyjne – przede wszystkim indywidualizację potrzeb zróżnicowanych grup użytkowników. Lokalizacja w przestrzeni zawsze warunkuje wielkość osiągniętych korzyści przez podmiot (obiekt, grupę, instytucję, organizację) funkcjonujący w mieście (Kaczmarek 2002).

Kultura gospodarowania przestrzenią polega na takim postępowaniu ludzi żyjących w danym miejscu i czasie, aby ich decyzje, a przede wszystkim konsekwencje tychże decyzji determinowała jednocześnie perspektywa przyszłości i kontekst przeszłości. Organizacja przestrzeni publicznej, jej kształtowanie w mieście wymaga szczególnego podejścia. Wkraczamy bowiem w kontekst aksjologiczny, który wymaga rozważenia następujących kwestii z pozoru prostych i oczywistych: Kto decyduje o kształcie i wyposażeniu przestrzeni publicznej? Jakie priorytety warunkują podejmowane decyzje? Jakie cechy powinno reprezentować racjonalne gospodarowanie przestrzenią w miastach? Czy przestrzeń miejska jest celem, czy tylko środkiem w procesie, którego celem jest ład i harmonijny rozwój? (Królikowski 2010, Rutkowska 2009).

Odpowiedź na powyższe pytania wymaga rozważenia różnych kwestii. Pierwszą z nich są uwarunkowania, w jakich działamy kształtując miasto i jego strukturę. Podstawowym z nich jest ograniczona do minimum „odtworzalność” przestrzeni miejskiej, która jeśli jest nieprawidłowo zagospodarowana generuje problemy i konflikty społecz-

ne, a także może powodować niepowetowane straty zwłaszcza w sferze materialnej – bezpowrotne zniszczenie dorobku przeszłości. Przykładem może być tutaj okres modernizmu lat sześćdziesiątych XX w., kiedy to w imię fałszywie pojętej nowoczesności następowała degradacja układów przestrzennych i zabudowy, zwłaszcza tkanki historycznej miast, w celu wcielenia w życie idei życia miejskiego sformułowanej w Karcie ateńskiej jako wizji idealnego modelu życia. Wprowadzone wówczas do miast rozwiązania przestrzenne, funkcjonalne i architektoniczne spowodowały zmiany, które miały swoje znaczące konsekwencje również w strukturze społecznej miast. Sferę materialną miasta – układ urbanistyczny, zabudowę – można w miarę łatwo przekształcać modelując rozwiązania, które zrealizowane nie odpowiadają założeniom, dla jakich miasta budowano, przy uwzględnieniu rzecz jasna uwarunkowań prawnych i techniczno-cywilizacyjnych. Społeczność natomiast, będąc zróżnicowaną jako zbiorowość odmiennych jednostek, które tylko w pewnych kwestiach integrują się bądź powielają zachowania, wprowadza do zagadnienia gospodarowania przestrzenią czynnik indywidualizmu. Subtelna relacja: „ja” versus „inni”, „my” wobec „tamtych” przekłada się w przestrzeni na konieczność zawierania kompromisu, zdolność do akceptacji inności, gotowość odstąpienia w pewnej części od własnych mniemań i wymagań oraz wyobrażeń dotyczących szczęśliwego życia w urządzonej przestrzeni.

Miasto, a zwłaszcza jego przestrzeń, jest kształtowane zbiorowo, przez wielu twórców jednocześnie. Inspiratorzy i uczestnicy życia miejskiego mają różne potrzeby i interesy, które zazwyczaj są odmienne, bywają sprzeczne, a nawet wykluczają się wzajemnie. Zagospodarowanie czy zarządzanie przestrzeni jest zatem ciągłym kompromisem, który musi uwzględniać racje mniejszości przy podejmowanych decyzjach, które odpowiadają interesom większości.

Kultura gospodarowania przestrzenią polega więc w znacznym stopniu na ciągłych negocjacjach i stałym poszukiwaniu optymalnego rozwiązania, które nie jest doskonałe, ale jedyne możliwe w istniejącej sytuacji. „Złoty środek”, swoiste „panaceum”, które miałyby rozwiązywać wszelkie konflikty w grze o przestrzeń po prostu nie istnieje, albowiem nie ma możliwości wprowadzenia rozwiązań, które zapewnią względne zadowolenie wszystkich. Poszukiwanie kompromisu w gospodarowaniu przestrzenią napotyka jednak wiele ograniczeń. Jednym z najpoważniejszych z nich staje się relacja: własność indywidualna a dobro wspólne, czyli koegzystencja praw, wymagań i oczekiwań jednostki z prawami i potrzebami ogółu społeczności. Przyjęcie postawy nadrzędności indywidualnego prawa własności wobec potrzeb ogółu znajduje swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w gospodarowaniu przestrzenią miejską. Akty prawne zazwyczaj niezbyt precyzyjnie artykułują konieczność zabezpieczenia potrzeb ogółu społeczności, co powoduje powstawanie w miastach enklaw terytorialno-funkcyjnych, których właściciele dzielą społeczność użytkowników miasta według kategorii „my” i „oni”. Rzecz jasna „my” to grupa współwłaścicieli danego terytorium, zazwyczaj oddzielonego od pozostałych terenów fizyczną formą ogrodzenia, tak aby „oni”, czyli obcy, nie mogli z „naszego” korzystać. Można przyjąć za naturalną chęć wydzielenie płotem terenów mieszkaniowych, zwłaszcza w przypadku zabudowy jednorodzinnej,

której immanentną cechą jest indywidualizacja użytkowników. Ten rodzaj urządzenia terenu ma więc wszystkie cechy przestrzeni prywatnej, intymnej. Trudniej zaakceptować wydzielenie ogrodzeniem większych kompleksów budynków mieszkalnych i usługowych, które z kolei z racji wielu użytkowników generują przestrzeń wspólną, publiczną, stanowiącą o idei bycia razem.

Innym przejawem nadrzędności prawa posiadania (własności) nad dobrem wspólnym staje się proces zawłaszczania przestrzeni ogólnie dostępnych, które jako dobro publiczne powinny być osiągalne przez wszystkich w jednakowym zakresie. Jedną z bardziej czytelnych form zawłaszczania przestrzeni przez określoną grupę użytkowników jest tzw. „tematyzacja” przestrzeni publicznej, która stymuluje powstawanie enklaw ze ściśle zdefiniowanymi użytkownikami. Owe enklawy – choć najczęściej niewydzielone fizycznie ogrodzeniem – są wyraźnie czytelne, ponieważ ich powstanie wywołuje chęć wyodrębnienia się pewnej grupy ludzi od pozostałych za pomocą wyraźnie zaznaczonego swojego terytorium – czytelnego i jednoznacznego. Temu procesowi sprzyja tak zwana tematyzacja przestrzeni publicznej, która występuje wtedy, gdy program funkcji przeznaczenia terenu – czyli innymi słowy oferta przestrzeni publicznej dla użytkowników miasta – jest selektywny, adresowany do pewnej tylko grupy odbiorców. Owa selektywność może wynikać z różnych przesłanek. Może ją powodować dobór instytucji zlokalizowanych w wybranym fragmencie miasta, których użytkownicy rekrutują się z określonych grup społecznych. Jako przykład tego rodzaju „tematyzacji” przestrzeni publicznej można przywołać strefy CBD (central business district) czy tak zwanego city w centrach wielkich miast, gdzie dobór oferty instytucji, jakie się znajdują w tym fragmencie miasta ma bezpośredni wpływ na atrakcyjność obszaru dla różnorodnych grup odbiorców. Występują tam dostępne tylko ich pracownikom hermetyczne instytucje, którym w niewielkim stopniu towarzyszy oferta lokali gastronomicznych. W tego rodzaju obszarach brakuje sklepów, ogólnodostępnych instytucji kultury (kina, teatry, kluby, galerie itp.), co przekłada się na wyludnienie tych obszarów poza czasem pracy instytucji, a w konsekwencji ograniczenie w korzystaniu z przestrzeni publicznej. Sposób, w jaki konstruuje się program obszaru przestrzeni publicznej, a przede wszystkim dobór instytucji ulokowanych w tego rodzaju kwartałach ma bezpośredni wpływ na ich atrakcyjność dla różnych grup odbiorców.

Czy zatem może współcześnie istnieć miasto, którego przestrzeń publiczna jest przyjazna każdemu użytkownikowi? Czy możliwe jest takie gospodarowanie przestrzenią, które przy zachowaniu podziału funkcjonalnego i respektowaniu własności ziemi czyni przestrzeń publiczną dostępną wszystkim zainteresowanym i jednocześnie atrakcyjną dla wielu rodzajów użytkowników? Wydaje się, że rozwiązaniem kwestii postawionej powyżej jest zwrócenie uwagi w procesie kształtowania terenów publicznych na kulturę gospodarowania przestrzenią, a zwłaszcza na jej aspekt aksjologiczny, czyli na wartości, jakimi się kierujemy projektując jej zagospodarowanie i wyposażenie, a następnie realizację sposobów użytkowania. Miejska przestrzeń publiczna, jej wielkość, forma fizyczna, program, wyposażenie powinny odzwierciedlać egalitaryzm powszechnego dobra, które dostępne jest bez ograniczeń wszystkim użytkownikom pragnącym z niej

korzystać. Skoro definiujemy przestrzeń publiczną jako „dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami” (*Karta przestrzeni publicznej* 2009), to tym samym musimy uznać, że jest ona strategicznym dobrem i zasobem dla społeczności lokalnych, albowiem posiada specyficzne cechy użytkowe. Przede wszystkim jej atrybutem jest funkcjonowanie jako przestrzeń wymiany produktów materialnych i niematerialnych, będących odzwierciedleniem relacji społecznych istniejących w grupie użytkowników. Relacje występujące w społeczności miejskiej normują przede wszystkim wartości podstawowe: dobro, piękno, szczęście i sprawiedliwość.

Dobro rozumiane jest jako zdolność do obdarowania innych ludzi otrzymanym darem człowieczeństwa, piękno określone jest jako umiejętność harmonijnego bycia osobowością w społeczeństwie, przy jednoczesnym poszanowaniu stanu środowiska geograficznego, zwłaszcza krajobrazu miejskiego, szczęście jest rozumiane jako trwały stan zadowolenia z sytuacji, w której znajduje się jednostka lub grupa, sprawiedliwość zaś oznacza zbiór szans na osiągnięcie podobnego położenia w przestrzeni miejskiej przez różnych ludzi przy właściwym poziomie ich zaangażowania osobistego i poniesionych nakładach. Przestrzeń publiczna w mieście najpełniej wyraża istniejący poziom kultury organizacji przestrzeni, jest odbiciem w rzeczywistości aksjologicznej postawy ludzi kształtujących i użytkujących miasto. Wartości definiuje lokalizacja w przestrzeni miasta, a warunkuje wielkość osiągniętych korzyści przez podmiot (obiekt, grupę instytucję, organizację). Będąc dobrem wspólnym przestrzeń publiczna jest elementem globalnej gry rynkowej, a jednocześnie strategicznym zasobem dla społeczności lokalnych.

Strategie zachowań w przestrzeni publicznej

Przestrzenie publiczne miast, zwłaszcza dużych i znaczących w sieci powiązań regionalnych, krajowych i światowych stanowią istotny element zarządzania strategicznego organizacji, przedsiębiorstw i instytucji. Należy również podkreślić polityczny charakter przestrzeni publicznych. Silna i sprawna władza to nie tylko dobrze funkcjonująca gospodarka, efektywne finanse czy klarowne administrowanie państwem, miastem, regionem. Na prestiż władzy wpływa także sposób, w jaki jest ona postrzegana, w jaki wyraźnie zaznaczana jest jej obecność w środowisku życia codziennego obywateli; aby bowiem zaistnieć, trzeba być postrzeganym. Stąd zawłaszczanie przestrzeni publicznej przez organizacje i administrację – celem tego rodzaju postępowania jest manifestacja siły. Przedsiębiorstwa także muszą być obecne w świadomości ludzi, wszak współczesna gospodarka to nie tylko konkurencja produktowa, to również walka o lokalizację w umyśle odbiorcy. Dlatego wybór przestrzeni ważnych, istotnych ma znaczenie ekonomiczne, podkreśla wysoką pozycję firmy. Możemy zatem mówić o strategiach budowania prestiżu w przestrzeni miasta, które mają charakter agresywny, wymagają wysokich nakładów finansowych.

Przestrzeń publiczna jest sceną konfliktów (Sagan 2000) – trudno tutaj o kompromis, posiadanie bowiem władzy (politycznej i gospodarczej) jest zazwyczaj silniejsze niż poszanowanie wartości. Przestrzeń staje się narzędziem do osiągnięcia założonych celów. Polityka może dominować nad wartością przestrzeni także w mniejszych ośrodkach miejskich. Konkurencja firm o prestiż ma już mniejsze znaczenie w tej skali jednostek miejskich, ale partie polityczne manifestują swoją obecność czy wręcz dominację w przestrzeni, co staje się kolejnym elementem jej tematykacji. W przestrzeni publicznej mamy również do czynienia ze strategiami popytowymi. Zysk przedsiębiorstwa powstaje w miejscach nagromadzenia popytu. Pojawiają się wówczas zachowania celowe, konsumenci planują wizytę w określonym fragmencie miasta. Również zachowania przypadkowe są tu istotne – wówczas sposób zagospodarowania przestrzeni, szata informacyjna mają wpływ na decyzje konsumentów. Obszary, gdzie podstawowym motywem działania jest zysk (polityczny i finansowy), bardzo często są dotknięte zagrożeniem partykularyzmu przestrzennego. Przeszłość może zostać dostrzeżona i wyeksponowana, ponieważ staje się dodatkowym walorem dla ulokowanych na obszarze instytucji. Doskonałym przykładem jest tutaj rewitalizacja dawnego kompleksu przemysłowego Izraela Poznańskiego w Łodzi, w wyniku której powstało centrum handlowo-kulturalne Manufaktura.

Fragmenty przestrzeni w lokalizacjach o mniejszym znaczeniu dla gospodarki i władzy łatwiej jest kształtować pod kątem użyteczności dobra publicznego. Ponieważ jednak tereny te mają mniejszą wartość, mniejsze znaczenie prestiżowe dla władzy, przeto nie są w wystarczającym stopniu subwencjonowane, w efekcie czego ich zagospodarowanie jest uboższe i stają się one mniej atrakcyjne dla użytkowników. Możemy więc uznać, że przestrzeń publiczna jest dobrem ograniczonym, posiadającym zróżnicowaną wartość, która wpływa na strategie działania realizowane w przestrzeni miejskiej, motywem zaś podejmowanych decyzji jest wielkość osiąganego zysku politycznego czy finansowego.

Istota kultury gospodarowania przestrzenią

Przestrzeń miasta jest więc jednocześnie środowiskiem życia społeczności i dobrem. Dobro jest zatem relacją (kształtowaną poprzez oddziaływanie pomiędzy ludźmi) porządkującą przestrzeń życia człowieka w mieście. *Relacja dobra* zachodzi zawsze pomiędzy ludźmi, nie można bowiem być po prostu dobrem – jest się zawsze dobrem dla kogoś (Kaczmarek, Kaczmarek 2010). W kontekście miasta kultura gospodarowania przestrzenią jest dialogiem – przejawia się w odczytywaniu znaczeń, zrozumieniu wartości zapisanych, zaznaczonych przez innych. Polega na kształtowaniu przestrzeni wymiany, która jest przeznaczona dla wspólnoty różnych w prawach użytkowników. Podejmowane decyzje dotyczące miasta determinować powinny i kontekst przeszłości, i perspektywa przyszłości. Kultura gospodarowania przestrzenią w miastach to nieustanny proces poszukiwania kompromisu i porozumienia pomiędzy różnymi

podmiotami o odmiennych celach. Nadrzędną zasadą w tym procesie powinna być chęć kształtowania do b r a w s p ó l n e g o. Kultura gospodarowania przestrzenią może być zatem określona jako ciągła droga od chaosu, przypadku, bezwładności do porządku, zasad i przymusu, która wymaga dążenia do osiągnięcia równowagi między potrzebami różnych grup społecznych posiadających odmienne systemy wartości.

Bibliografia

- Carter H., 1995, *The study of urban geography*, 5th edition, E. Arnold, London, John Wiley, New York.
- Franck K.A., Stevens Q., 2007, *Loose space: possibility and diversity in urban life*, Routledge, Taylor & Francis Group.
- Hall T., 2001, *Urban geography*, 2nd edition.
- Hartshorn T.A., 1991, *Interpreting the city: an urban geography*, John Wiley, New York.
- Kaczmarek S., 2002, *Kultura przestrzeni miejskiej Łodzi*, [w:] *Kultura jako przedmiot badań geograficznych*, red. E. Orłowska, Oddział Wrocławski Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, s. 137–152.
- Kaczmarek S., Kaczmarek J., 2010, *Aksjologia przestrzeni miejskiej – w stronę geografii moralności*, [w:] *Wartościowanie współczesnej przestrzeni miejskiej*, red. M. Madurowicz, WGiSR Uniwersytetu Warszawskiego, Urząd m. st. Warszawy, Warszawa, s. 31–45.
- Karta przestrzeni publicznej*, 2009, III Kongres Urbanistyki Polskiej, Związek Miast Polskich i Towarzystwa Urbanistów Polskich, http://www.tup.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=106&Itemid=104&lang=pl (08.08.2011).
- Kotus J., 2005, *Społeczne dylematy w przestrzeni miejskiej*, Wyd. Naukowe Bogucki, Poznań.
- Królikowski J., 2010, *Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzenią*, Wyd. Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa.
- Ley D., 1996, *The new middle class and the remaking of the central city*, Oxford University Press, Oxford.
- Liszewski S., 1997, *Przestrzeń miejska i jej organizacja*, [w:] *Geografia, człowiek, gospodarka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 55–65.
- Maik W., 1992, *Podstawy geografii miast*, Wyd. Uniwersytetu M. Kopernika, Toruń.
- Parysek J., 2005, *Miasta polskie na przełomie XX i XXI wieku. Rozwój a przekształcenia strukturalne*, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- Place, culture, representation*, 1993, eds. J. Duncan, D. Ley, Routledge, London.
- Rutkowska K., 2009, *Galeria uczuć. Duchowy wymiar miasta*, [w:] *Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzenią. Wybór tekstów*, red. B. Gawryszewska, J. Królikowski, Wyd. Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa.
- Sagan I., 2000, *Miasto. Scena konfliktów i współpracy. Rozwój miast w świetle koncepcji reżimu miejskiego*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Short J.R., 1996, *The urban order: an introduction to cities, culture and power*, Routledge, London.
- Słodczyk J., 2001, *Przestrzeń miasta i jej przeobrażenia*, Uniwersytet Opolski, Opole, Studia i Monografie.
- Węclawowicz G., 2003, *Geografia społeczna miast*, PWN, Warszawa.

KULTURA GOSPODAROWANIA PRZESTRZENIĄ W MIEŚCIE

ABSTRAKT: Współcześnie w dużych miastach na świecie obserwujemy szereg zjawisk, które zmieniają tradycyjną formę organizacji przestrzeni miejskiej. Zindywidualizowane potrzeby mieszkańców i przybyszów wywołują procesy przekształceń, które można nazwać fragmentacją i „tematyzacją” przestrzeni publicznej. Ich konsekwencją jest postępująca segregacja społeczna oraz strefowania jakościowe przestrzeni w miastach.

Punktem wyjścia prowadzonych rozważań są dwa pytania: Jakie wartości definiują współcześnie przestrzeń miejską? W jaki sposób należy ją projektować, aby realizować skutecznie i spójnie dążenie do harmonijnego kształtowania miasta? Kultura, pojmowana jako dorobek duchowy społeczeństwa oraz jako jego wiedza i system wartości, które są podstawą określania wzorów zachowań, w odniesieniu do miasta jest istotnym elementem projektowania jego przestrzeni oraz formułowania zasad gospodarowania nią.

SŁOWA KLUCZOWE: przestrzeń miejska, przestrzeń publiczna, kultura gospodarowania